

Sensorveiledning STV1200, Høsten 2018, Utsatt Eksamen

ESSAY

- (a) **Hvilke faktorer påvirker utformingen av staters utenrikspolitikk? Drøft ut fra de teoretiske perspektivene realisme, liberalisme og konstruktivisme.**

Denne oppgåva krever at studenten kan vise god oversikt over sentrale teoretiske rammeverk innan IR-teori, og innsikt i kva utenrikspolitikk er. Spørsmålet ber eksplisitt om at studenten kan forklare kva slags drivkrefter realisme, liberalisme og konstruktivisme peiker på, og inviterer implisitt til ei samanlikning eller vurdering av kor nyttige og/eller relevante disse drivkreftene er for å forstå korleis statar utformer sin utenrikspolitikk. Oppgåva ber ikkje eksplisitt om konkrete døme på dette, men det vil styrke besvarelsen dersom studenten kan vise til ulike område av statar sin utenrikspolitikk (t.d. miljø og sikkerhetspolitikk) og vurdere i kor stor grad dei ulike rammeverka kan forklare ulikheter og skilnader. Refleksjon knytta til formålet av ulike rammeverk (t.d. realisme sitt fokus på overlevelse og militær makt) vil vere positivt. Påvist evne til kritisk vurdering av styrker og svakheter til forklaringskrafta av dei tre teoretiske rammeverka bør telle positivt. Sentrale omgrep som anarki bør bli eksplisitt diskutert.

I forelesningane har eg lagt vekt på at dei ulike rammeverka viser til ulike typer drivkrefter – t.d. at konstruktivister er opptekne av idear og normer, medan strukturelle realistar er meir opptekne av konsekvensane av at det internasjonale systemet er anarkisk. Vidare har eg lagt vekt på at dei tar i bruk ulike analytiske nivå – stat, internasjonalt system, individ-nivå – for å forklare korleis dei ulike faktorane påvirker utenrikspolitikk. Eg har også lagt vekt på at teoriane har ulikt ambisjonsnivå når det gjeld å forklare versus predikere korleis statar agerer. Eg har ikkje gått inn i detalj på skilnader innanfor disse rammeverka, anna enn å beskrive grunnleggande skilnader mellom ulike typer realistar når det gjeld sikkerhetspolitikk (det vil seie offensive versus defensive realistar). Vi har også hatt ei forelesning om norsk utenrikspolitikk, der eg la vekt på utenrikspolitikk no famner stadig fleire saksfelt, og at ikkje-statlige aktørar blir oppfatta som ei stadig større utfordring.

Evaluering: Dette er ei ganske åpen og potensielt omfattende oppgåve, som har ganske god pensumdekning men også krever eigen refleksjon. Studentane kan trekke inn teoretiske rammeverk, men også peike på utfordringar knytta til ulike analysenivå. Ei utfordring for studenten er å foreta ei relevant avgrensing, samt å vise eit reflektert forhold til korleis vi kan bruke teori for å svare på dette spørsmålet. Det er fleire ulike måtar å besvare denne oppgåva, og sensor bør utvise fleksibilitet for ulike tilnærmingar så lenge studenten gjennomfører ei relevant, begrunna og reflektert analyse. Gode besvarelser bør inkludere ei kort analyse (eller definisjon) av spørsmålet. Det bør vises åpenhet for at studentar kan trekke inn andre døme enn det eg har lagt vekt på her, så lenge besvarelsen dekkjer dei store linjene i dei tre teoriane om internasjonal politikk som ein del av analysen. Originalitet og evne til refleksjon bør gi positiv uttelling.

- (b) **Gjør rede for forskjellene mellom liberalisme og merkantilisme i synet på statens rolle i økonomien. Beskriv kort utviklingen av det internasjonale handelsregimet som i dag er sentrert om Verdens handelsorganisasjon (WTO), med vekt på prinsipper, deltakelse og institusjonelle virkemidler. Drøft hvorvidt regimets utvikling kan sies å avspeile både liberalistisk og merkantilistisk tenkning.**

Pensumsdekningen er i hovudsak boken til Claes, Hveem og Tranøy (CHT, særlig kapitlene 4 og 6) – dog er kapitlene 4 og 9 i boken til Hovi og Underdal (HU) viktig for oppgavens beskrivende midtre del, som i henhold til oppgaveteksten skal tillegges minst vekt.

- Merkantilismen har viktige fellestrekk med politisk realisme ved sin betoning av staten som en sentral aktør (innen økonomi særlig infrastruktur, rettslig rammeverk, investeringsstimulans gjennom privilegier og monopoler, proteksjonisme utad) og av internasjonal samhandling som et null-sum-spill. Også liberalismen betoner statens rettsrammegivende rolle men de anbefalte markedstiltakene er de stikk motsatte: motvirke kartell- og monopoldannelse innad og fremme frihandel utad. Meget gode studenter får fram grunnen til denne forskjellen, nemlig liberalismens betoning av samhandlingsgevinster gjennom spesialisering og arbeidsdeling, som betyr at spillets/samhandlingens sum kan bli positiv. Fremragende studenter vil forklare to typer av grunnlag for slike gevinster – absolutte fortrinn (stilisert av Adam Smith: land A er mer effektiv i produksjonen av vare X, land B er mer effektiv i produksjonen av vare Y) og komparative fortrinn (stilisert av David Ricardo: land A er mer effektiv i produksjonen av begge varer men er mer overlegen for vare X – spesialisering her gir dermed lavere alternativkostnad og begge parter kan vinne).
- Den beskrivende midtdelen skal altså være relativt kort: en toppkarakter krever ikke alt som nevnes under, og svært inngående beskrivelse kan ikke oppveie for overflatisk besvarelse av oppgavens første og tredje del. Studentene skal beskrive utviklingen av handelsregimet mht prinsipper, deltakelse og virkemidler og bør få fram noen hovedpunkter, særlig den viktige styrkingen av handelsregimet som skjedde ved opprettelsen av WTO i 1995.
  - Handelsregimets viktigste prinsipper er best oppsummert av HU: (i) Ikke-diskriminering, herunder bestevilkår (kan ikke gi bedre vilkår til utvalgte regimemedlemmer; flinke studenter vil påpeke enkelte unntak – tollunioner, de aller fattigste landene, samt anti-dumping tiltak) og nasjonal behandling (importerte varer skal ikke underlegges andre regler enn hjemmeproduserte); (ii) Gjennomsiktighet (notifikasjonsplikt av handelsregulerende tiltak); og (iii) Gradvis nedbygging av handelsbarrierer på gjensidig basis. CHT har en litt annen inndeling, som også må aksepteres: de har med de to første elementene (som også er gitt størst vekt i forelesningen) men i stedet for det tredje (gradvis nedbygging av handelsbarrierer) framhever de heller beslutningsreglene (enstemmighet i forhandlingene, obligatorisk og etter hvert (fra 1995) bindende tvisteløsning).
  - Viktigste endring i *deltakelse* er at svært mange u-land kom med fram mot etableringen av WTO; i dag er det hele 159 medlemmer, blant dem Kina (fra 2001) og Russland (fra 2012).
  - De to viktigste institusjonelle virkemidlene å få med er (i) De rettslig bindende *atferdsreglene*, nedfelt i en rekke internasjonale avtaler, som skal hindre diskriminering; meget gode studenter vil få fram at slike regler gradvis har bredt seg til flere saksområder (som jordbruk og tjenester) og flere typer av handelshindringer (ikke bare embargo og tollsatser men også bl. a. kvoter, tekniske hindringer og subsidier); og (ii) *Tvisteløsningsprosedyren*, særlig endringen som skjedde ved opprettelsen av WTO da den innklagede staten ikke lenger kunne stanse godkjenningen av tvisteløsnings-panelets rapport eller blokkere vedtak om straffetiltak. Fremragende studenter vil (kort) påpeke Tvisteløsningsorganets rettskapende rolle. Siden «virkemidler» er en vid kategori, er det helt i orden (men ikke nødvendig for en toppkarakter) å *i tillegg* trekke fram andre sider ved handelsregimet som bidrar til å fremme formålet om frihandel, som de viktigste organene (Ministerkonferansen, Hovedrådet med underliggende råd, Tvisteløsningsorganet og Organet for gjennomgang av handelspolitikken), notifikasjonsbestemmelsene og ordningen med jevnligte forhandlingsrunder.
- De viktigste trekkene ved handelsregimet som avspeiler liberalistisk tenkning, er allerede beskrevet i punktet over – atferds- og prosedyreregler som innsnevrer medlemsstatenes rett til ensidig å begrense eller subsidiere strømmer av varer og tjenester over landegrensene. Både CHT og forelesningene har lagt vekt på at handelsregimet også har avspeilet og i noen grad fortsatt avspeiler merkantilistisk – altså statscentrert og nasjonalt beskyttende – tenkning. Blant mange relevante momenter i denne diskusjonen er (i) de generelle unntakene fra

frihandelsbestemmelsene knyttet til viktige nasjonale hensyn som sikkerhet, helse og miljø (nedfelt bl.a. i GATTs artikkel XX); (ii) at viktige sektorer som jordbruk og mange tjenestesektorer lenge ble holdt helt utenfor frihandelsregimet og fortsatt delvis er utenfor; (iii) at subsidier fikk vokse fram relativt uregulert på 60- og 70-tallet og fortsatt er relativt svakt regulert; (iv) at dynamiske industrisektorer som tekstil, stål og bil ble gjenstand for omfattende kvotebasert «styrt handel» på 80-tallet, som riktignok ble kraftig begrenset ved opprettelsen av WTO. Styrkingen av handelsregimet over tid har innskrenket det merkantilistiske innslaget. Meget gode til fremragende besvarelser vil knytte diskusjonen til John Ruggies begrep «sosialt forankret liberalisme» (*embedded liberalism*), som bygger på Karl Polanyis arbeider og legger vekt på statenes behov for å sikre seg mot brå endringer i grunnlaget for sysselsetning, bosetning og det økonomiske grunnlaget for velferdstjenester og annen omfordeling. Noen studenter kan tenkes også å trekke inn det valutapolitiske handlingsrommet statene beholdt, og som ble større fra 1971 med opphevelsen av gullstandarden. Dette er klart relevant (fordi valutakurser sterkt påvirker handelsstrømmer) og slik god forståelse for sammenhenger kan trekke karakteren opp, særlig hvis studenten også påpeker at internasjonale valutabestemmelser vanligvis ikke regnes som del av handelsregimet.

SPØRSMÅL

a) Beskriv rollene til henholdsvis Unionsrådet, Kommisjonen og Parlamentet i EUs beslutningssystem.

Pensumdekning: Claes og Førland

Unionsrådet: Unionsrådet (tidligere kalt Ministerrådet) er det viktigste lov- og budsjettgivende organet – fram til Enhetsakten (i kraft 1987) var Rådet i praksis alene om denne rollen; siden den gang har Parlamentet fått gradvis større rolle.

Kommisjonen: I pensum vektlegges særlig Kommisjonens helt sentrale rolle når det gjelder å utarbeide og fremme forslag til vedtak i Parlamentet og Rådet. Kommisjonens bruk av forberedende ekspertkomiteer er også viktig for Kommisjonens rolle som det faglige tyngdepunkt i beslutningsprosessen. I fremstillingen av medbestemmelsesprosedyren trekkes også Kommisjonens rolle som mekler mellom Parlamentet og Rådet fram.

Parlamentet: Når det gjelder Parlamentet beskriver pensum den økende reelle innflytelse Parlamentet har fått i EUs beslutningsprosess. Fra å kun være et rådgivende og kontrollerende organ har Parlamentet nå reell vetorett i de saker som behandles i henhold til medbestemmelsesprosedyren. Også Parlamentets økte uformelle innflytelse trekkes fram i pensum. Parlamentet har også en kontrollerende rolle overfor Kommisjonen og en viss budsjettmessig innflytelse.

b) Gjør kort rede for hovedårsaker til krig. Relater årsakene til hvilket analysenivå de befinner seg på.

En rekke faktorer kan skape krig. : 1. Geografiske faktorer, 2. Ressurser og miljø, 3. Politiske faktorer, 4. Økonomiske faktorer, 5. Maktfaktorer, 6. Kulturelle faktorer, 7. Historiske erfaringer.

Karen Mingsts bok inneholder er variant av denne oppstillingen for å vise årsakene langs analysenivåene.

T A B L E

8.1

Causes of War by Level of Analysis

Level	Cause
Individual	Aggressive characteristics of leaders Misperceptions by leaders Attributes of masses (innate behavior or flawed character) Communications failure
State / society	Liberal capitalist states according to radicals Nonliberal / nondemocratic states according to liberals Domestic politics, scapegoating Struggle between groups for economic resources Ethnonational challengers
International system	Anarchy Lack of an arbiter Prominence of long cycles of war and peace Power transitions Aggressiveness of the international capitalist class

c) Innenfor fagområdet internasjonal politisk økonomi skjeller man gjerne mellom tre hovedtradisjoner. Hvilke tradisjoner er det tale om, og hva kjennetegner hver av dem?

I Claes, Hveem og Tranøy skjelles det mellom det merkantilistiske, det liberale og det marxistiske perspektivet. Stikkord for kjennetegn er som følger:

Merkantilismen:

- Statens velferd står i sentrum – økonomisk rikdom og politisk makt er tett koplet.
- Den rikdom en stat tilegner seg går på bekostning av andre stater. Forholdet mellom statene er et null-som spill.
- Målet er å øke eksporten og redusere importen.
- For å oppnå dette ble den innenlandske produksjon beskyttet gjennom toll, importforbud, skattelettelser, lave lønninger, som igjen la grunnlaget for eksportoverskudd.
- For å skaffe billige råvarer og utenlandske markeder ble det lagt stor vekt på ervervelsen av kolonier i oversjøiske land. Mektige handelskompanier fikk enerett til handelen med disse koloniene.
- Dette perspektivet passet som hånd i hanske med kolonimaktens handelspolitikk.
- Særlig Storbritannia, men også til dels Spania oppnådde stor rikdom i denne perioden.

Liberalismen:

- Det er ikke statens, men individets velferd som står i sentrum.
- Privat eiendomsrett og fritt varebytte gir økonomisk vekst.
- Statens rolle i økonomien reduseres – ‘nattvekkerstaten’.
- Klare koplinger til politisk liberalisme med fokus på det individuelle menneskets ukrenkelige rettigheter og den gryende vektleggingen av folkesuverenitet / demokrati.
- Forholdet mellom stater er et positivt-sum spill, hvor alle kan tjene samtidig, gjennom frihandel og teorien om det komparative fortrinn.

Marxismen:

- Systemet preget av utbytting
- Ulikheter mellom klasser innad i land men også mellom land, særlig u-land vs. I-land
- Økonomi er grunnlaget for politikk, materialistisk verdenssyn

- Lenin Vektlegger imperialismen som kapitalismens høyeste stadium

d) Hva menes med at det internasjonale systemet er et anarki.

Studentene har selvsagt fått dette servert i flere av pensumbidragene. Mingst drøfter begrepet både med referanse til Hobbes og Kant på side 9-11. Begrepet er også gjennomgående i hele kapittel 3 om teorier i studiet av internasjonal politikk. Også Claes, Hveem og Tranøy bruker plass på anarkiet, på side 27-28. Enklest forstås anarki som fravær av overordnet myndighet. På forelesningene er følgende sitat fra Barry Buzan utlagt: "The international political system is an anarchy, which is to say that its principal defining characteristic is the absence of overarching government. The principal defining feature of the states is their sovereignty ... If units are sovereign, their system of association must be anarchy, and if the system is anarchic, its members must reject overarching government." B. Buzan 1991. *People, States and Fear* N.Y.: Harvester Wheatsheaf. Mingst vektlegger først og fremst de strukturelle konsekvensene av anarkiet, med ulike former for maktfordeling, samt de sikkerhetspolitiske konsekvensene for den enkelte stat i sin søken etter selvoppretholdelse. Essensen her at statene i utgangspunktet er overlatt til seg selv (self-help-system). Men en åpenbar konsekvens er tendensen til alliansedannelse. Claes, Hveem og Tranøy følger det samme sporet, men legger til utfordringene for internasjonal samarbeid, hvor usikkerheten knyttet til andres fremtidige handlinger kan legge begrensninger på samarbeidet siden slikt samarbeid kan tenkes å styrke en fremtidig fiende. Dette er selvsagt også spørsmål som behandles i en rekke sammenhenger hos Hovi og Underdal. Besvarelsen skal være kortfattet så dersom studentene har en klar definisjon og nevner noen av de betraktninger som her er nevnt, bør det anses som en fullgod besvarelse.

e) Forklar kort hva som menes med komparative fortrinn.

Pensumdekning: Claes, Hveem og Tranøy

Hos Claes, Hveem og Tranøy er følgende definisjon inntatt: *Komparativt fortrinn*: Et land A har et komparativt (relativt) fortrinn i produksjonen av en vare i forhold til et annet land B dersom A kan produsere varen med en lavere alternativkostnad enn B kan. Det vil si at A må ofre mindre av andre varer for å produsere varen enn B må. Har landet absolutt fortrinn i flere produksjonsprosesser, vil det finne det komparative fortrinnet der det absolutte fortrinnet er størst. Et land kan ha komparative fortrinn i flere produksjonsprosesser, men det er ikke mulig å ha komparativt fortrinn i alt. Samtidig er det slik at alle har ett eller flere komparative fortrinn. *Loven om komparative fortrinn*: Handel kan tjene alle land dersom hvert land spesialisere seg i produksjonen av de varer og tjenester som det har (eller kan få) et komparativt fortrinn i.

Andre deler av pensum kan ha andre formuleringer, og ikke minst kan studenter fra andre fag foretrekke å fremstille dette i en annen form. Det må kunne aksepteres så lenge essensen i definisjonen er på plass.